

Circulariteit in de bouwketen

Extra vragen Monitor Bouwketen voorjaar 2018

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Juni 2018

Circulariteit in de bouwketen

Extra vragen Monitor Bouwketen
voorjaar 2018

Nylas Visser

Conclusies op hoofdlijnen

Onder circulaire economie wordt een economisch systeem verstaan dat gericht is op maximaal hergebruik van producten en grondstoffen en minimale waardevernietiging¹. Circulariteit komt steeds hoger op de beleidsagenda te staan en heeft ook consequenties voor de bouwsector. Het 'Rijksbrede programma Circulaire economie' heeft een 100% circulaire economie in 2050 tot doel gesteld. En ook de Bouwagenda zet stevig in op de implementatie van circulariteit in de bouw.

Voor de Monitor Bouwketen voorjaar 2018 is de ondernemers in de bouwketen gevraagd of zij ooit hebben deelgenomen aan een circulaire uitvraag. Bij de architecten- en ingenieursbureaus heeft respectievelijk ruim 40% en 50% deelgenomen aan circulaire uitvragen. Bij de bouw- en installatiebedrijven ligt dit percentage tussen de 20% en 25%.

Opdrachtgevers hebben een belangrijke rol bij het stimuleren van circulair bouwen. Een belangrijke reden waarom bedrijven nog niet hebben deelgenomen aan een circulaire uitvraag, is omdat opdrachtgevers hier niet naar vragen. Verder is een duidelijke definitie wat de opdrachtgever verstaat onder circulair bouwen/installeren/ontwerpen volgens de bedrijven van belang voor een succesvolle uitvoering van een circulair project.

De ondernemers die wel hebben deelgenomen, deden vooral mee met projecten waar de toepassing van secundair (hergebruikt) materiaal of het toepassen van BREEAM of een ander duurzaamheids-/circulariteitslabel een kenmerk was.

Naast opdrachtgevers speelt de overheid ook een belangrijke rol in het succes van circulariteit. De overheid kan als belangrijke opdrachtgever in bepaalde deelmarkten een impuls geven door in de uitvraag circulaire eisen te stellen. Daarnaast kan de overheid helpen door het gebruik van circulair materiaal financieel te stimuleren en wet- en regelgeving, die vooral geënt zijn op primaire materialen, aan te passen.

---

¹ MVO Nederland (2016). Wat is de circulaire economie?

1 Circulariteit

1.1 Inleiding

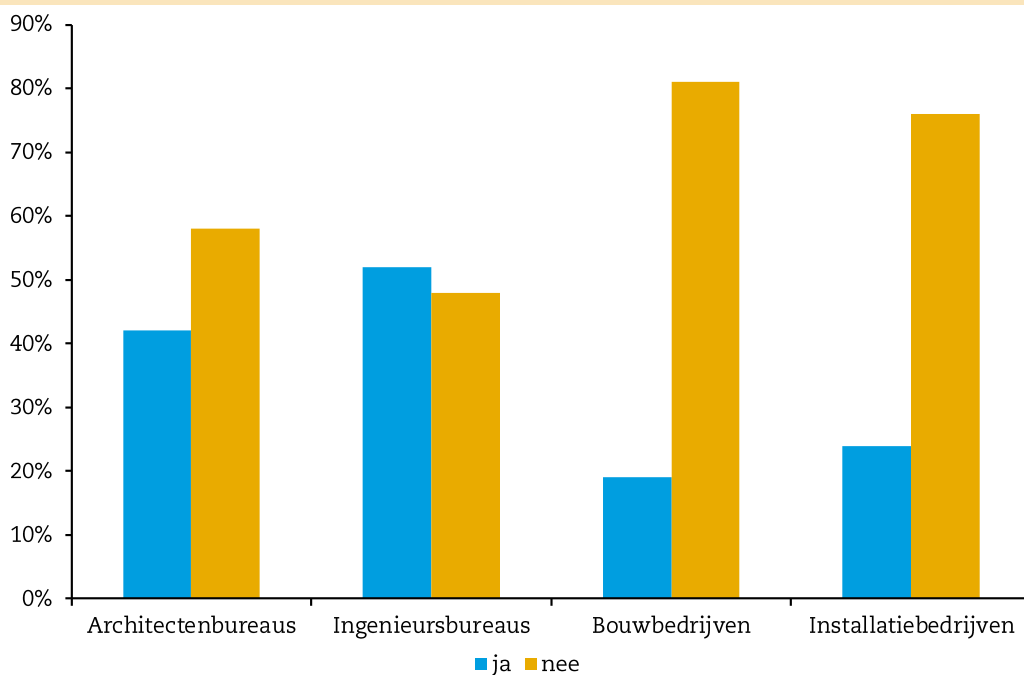
Onder circulaire economie wordt een economisch systeem verstaan dat gericht is op maximaal hergebruik van producten en grondstoffen en minimale waardevernietiging². Circulariteit komt steeds hoger op de beleidsagenda te staan en heeft ook consequenties voor de bouwsector. Het 'Rijksbrede programma Circulaire economie' heeft een 100% circulaire economie in 2050 tot doel gesteld. Ook de Bouwagenda zet stevig in op de implementatie van circulariteit in de bouw.

Om een beeld te krijgen in hoeverre bedrijven in de bouwsector nu al te maken hebben met eisen rondom circulariteit bij opdrachten of aanbestedingen, zijn de ondernemers voor de Monitor Bouwketen voorjaar 2018 een aantal vragen gesteld over hun ervaringen met projecten die circulaire elementen bevatten.

1.2 Uitvoering of deelname aan circulaire uitvraag

Eerst is gevraagd of de respondent wel eens heeft meegedaan aan een circulaire uitvraag of een project circulair heeft uitgevoerd (figuur 1.1).

Figuur 1.1 Heeft u wel eens een project circulair uitgevoerd of deelgenomen aan een circulaire uitvraag?

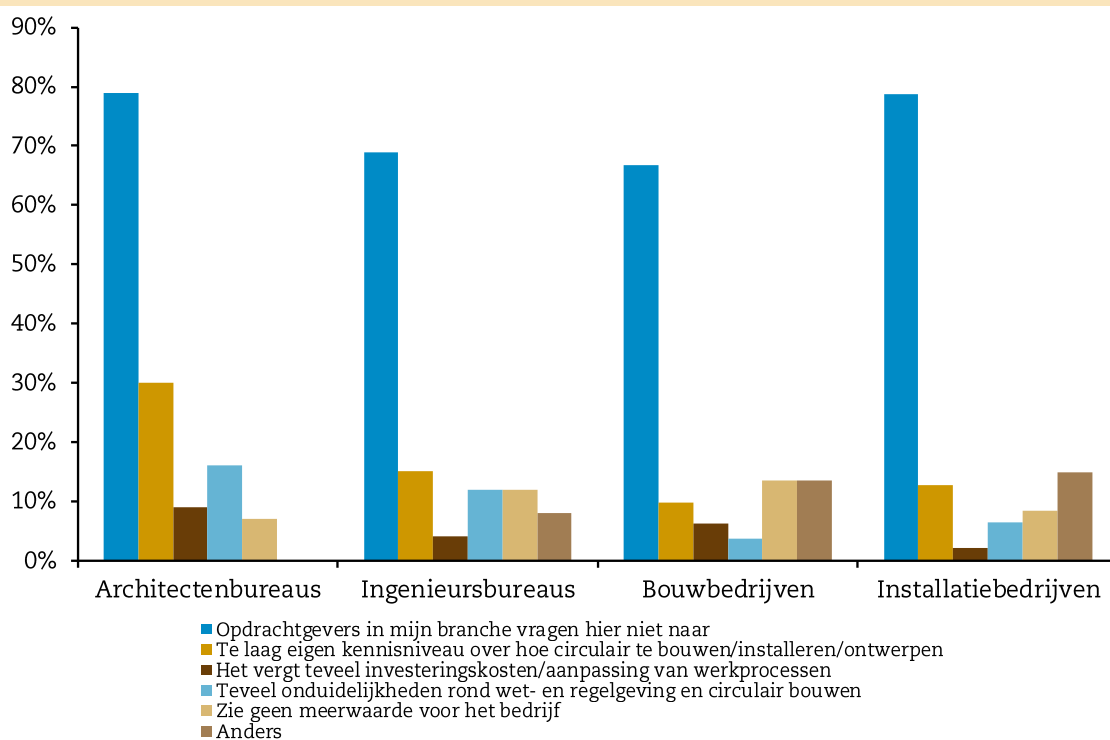
Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

² MVO Nederland (2016). Wat is de circulaire economie?

Meer dan de helft van de ingenieursbureaus heeft gezegd wel eens betrokken te zijn geweest bij een circulair project. Bij de grootste bureaus was dit zelfs 100% van de respondenten. Van de architectenbureaus geven vier op de tien bureaus aan te hebben deelgenomen aan een circulaire uitvraag of project. De installatiebedrijven en bouwbedrijven hebben minder circulaire projecten uitgevoerd. Bij de installateurs gaat het om een kwart van de bedrijven, bij de bouwbedrijven gaat het om ongeveer 20%. Het niveauverschil tussen de ontwerp- en uitvoeringsschakels in de bouwketen kan verklaard worden door het relatief nieuwe karakter van circulaire uitvragen. Architecten- en ingenieursbureaus komen sneller met nieuwe type aanvragen in aanraking dan bouwbedrijven en installatiebedrijven.

Om te weten te komen waarom bedrijven niet hebben deelgenomen aan een circulaire uitvraag of circulair project, zijn zij gevraagd naar de achterliggende redenen (figuur 1.2). Als voornaamste reden wordt binnen alle schakels het gebrek aan uitvragen door opdrachtgevers genoemd. Een meerderheid van de bedrijven zegt dat dit de belangrijkste reden is. Overige redenen als een te laag eigen kennisniveau over het circulaire ontwerp-, bouw- of installatieproces of onduidelijkheid rond wet- en regelgeving met betrekking tot circulair bouwen zijn van beduidend minder belang.

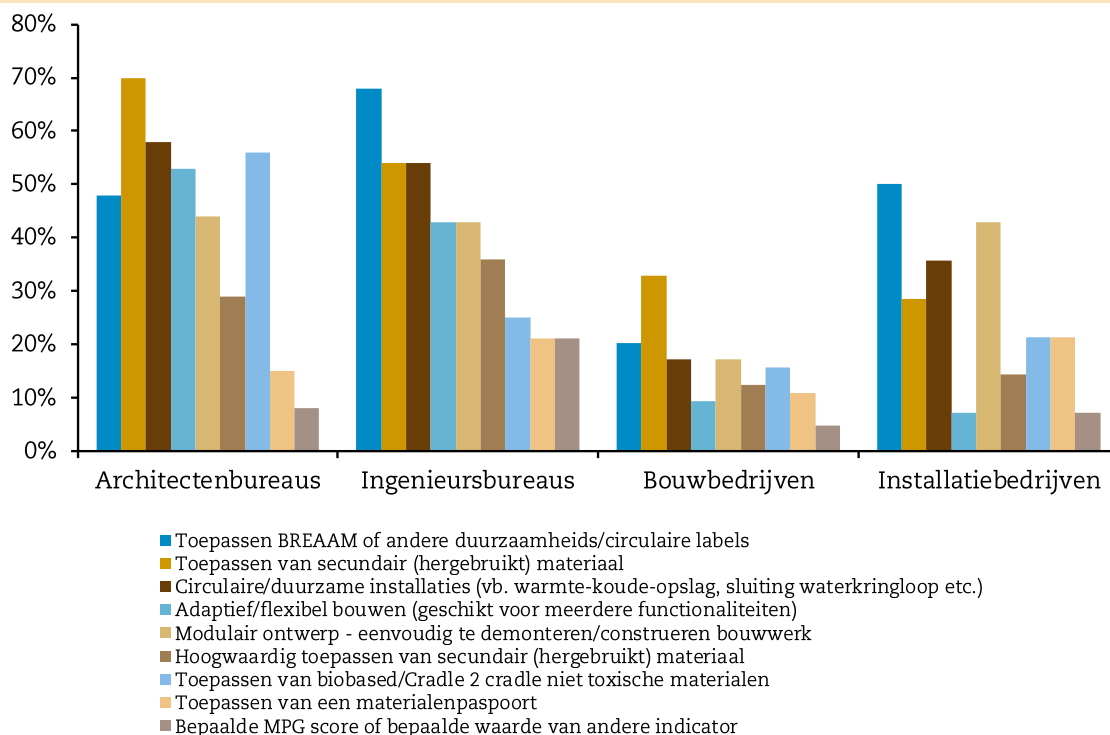
Figuur 1.2 Om welke redenen heeft u niet meegedaan aan circulaire uitvragen?

Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

Aan bedrijven die wel hebben deelgenomen aan een circulaire uitvraag of project, is gevraagd naar de kenmerken van de uitvraag (figuur 1.3). Daaruit blijkt dat een aantal kenmerken binnen alle schakels relatief vaak terugkomen, zoals modulair ontwerpen, het toepassen van secundair materiaal, het toepassen van BREEAM of een ander duurzaamheids-/circulariteitslabel en het toepassen van circulaire of duurzame installaties. Bij de architecten- en ingenieursbureaus is adaptief of flexibel bouwen nog een belangrijk kenmerk.

Figuur 1.3 Als u heeft meegedaan, hoe zag deze uitvraag/aanbesteding eruit?

Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

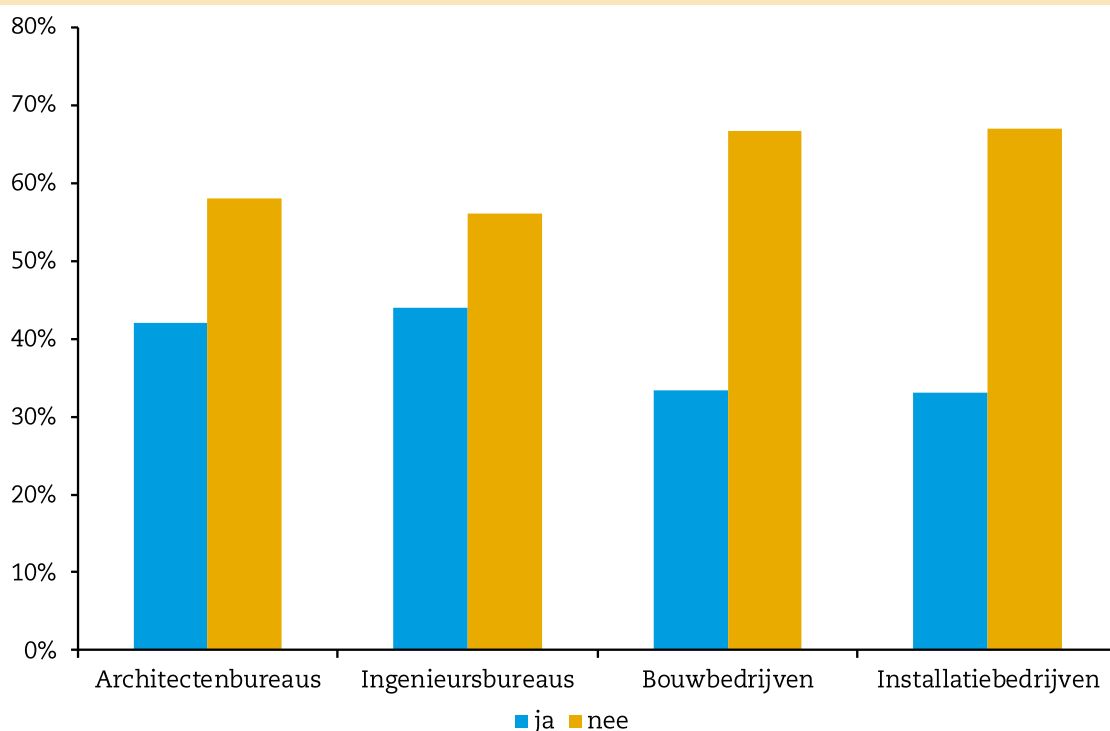

1.3 Knelpunten tijdens projecten

Bij de bedrijven die hebben meegedaan aan een circulaire uitvraag of een project circulair hebben uitgevoerd, is naar hun ervaring tijdens het project gevraagd. De belangrijkste vraag hierbij was of ze knelpunten hebben ondervonden tijdens de uitvoering of inschrijving van een project. In figuur 1.4 staan de uitkomsten per schakel.

Bij alle schakels in de bouwketen gaf een meerderheid van de respondenten aan geen knelpunten te hebben ondervonden. De architecten- en ingenieursbureaus waren het minst positief; ruim 40% van de ondernemers ervoeren knelpunten binnen een project. Bij de bouwbedrijven en installateurs ondervonden ruim drie op de tien bedrijven knelpunten bij projecten.

Figuur 1.4 Heeft u in de uitvoering en/of inschrijving van een project knelpunten ondervonden?

Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

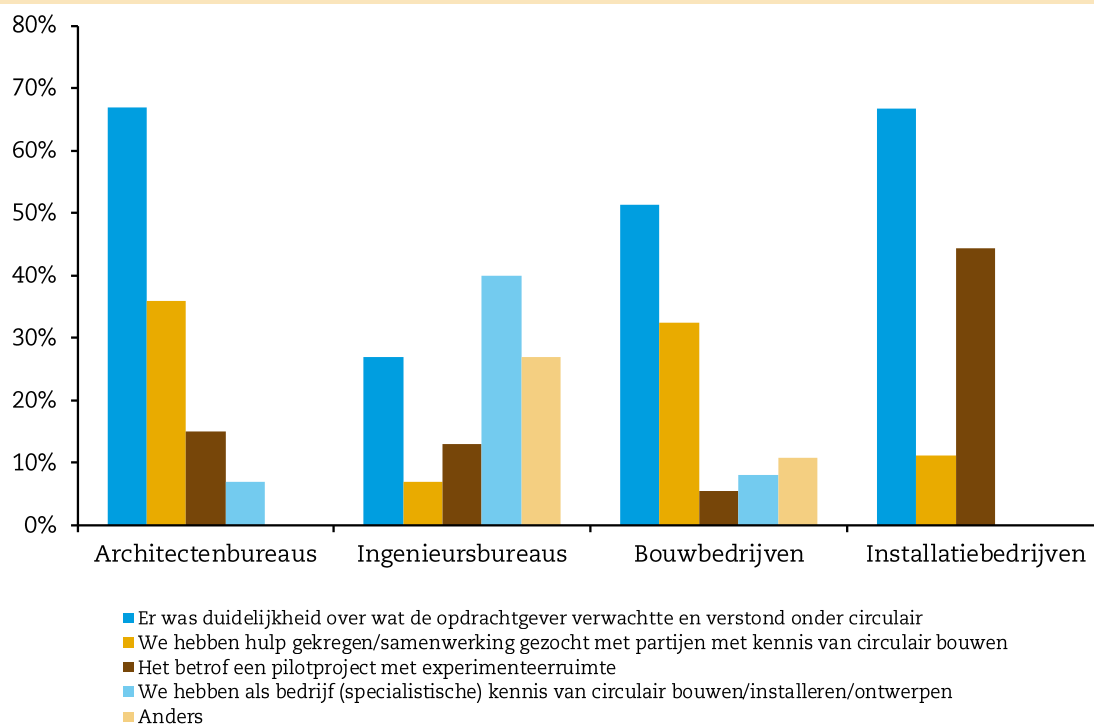
Aan de groep die knelpunten had ondervonden is gevraagd wat de knelpunten waren, terwijl aan de groep die geen knelpunten ondervond is gevraagd wat de reden daarvan was. Uit de antwoorden blijkt dat een succesvol project staat of valt met een goed kennisniveau op het gebied van circulair bouwen bij alle partijen.

Bij de respondenten die geen knelpunten ondervonden (figuur 1.5), gaf een meerderheid aan dat dit onder andere kwam doordat er duidelijkheid was over wat de opdrachtgever verwachtte en verstond onder circulair ontwerpen of bouwen. Verder zijn een goed eigen kennisniveau op het gebied van circulair bouwen of samenwerking met een partij die kennis van circulair bouwen heeft van belang.

De bedrijven die wel knelpunten ondervonden in een circulaire uitvraag (figuur 1.6), gaven aan dat deze vooral werden veroorzaakt door het ontbreken van een duidelijke definitie wat de

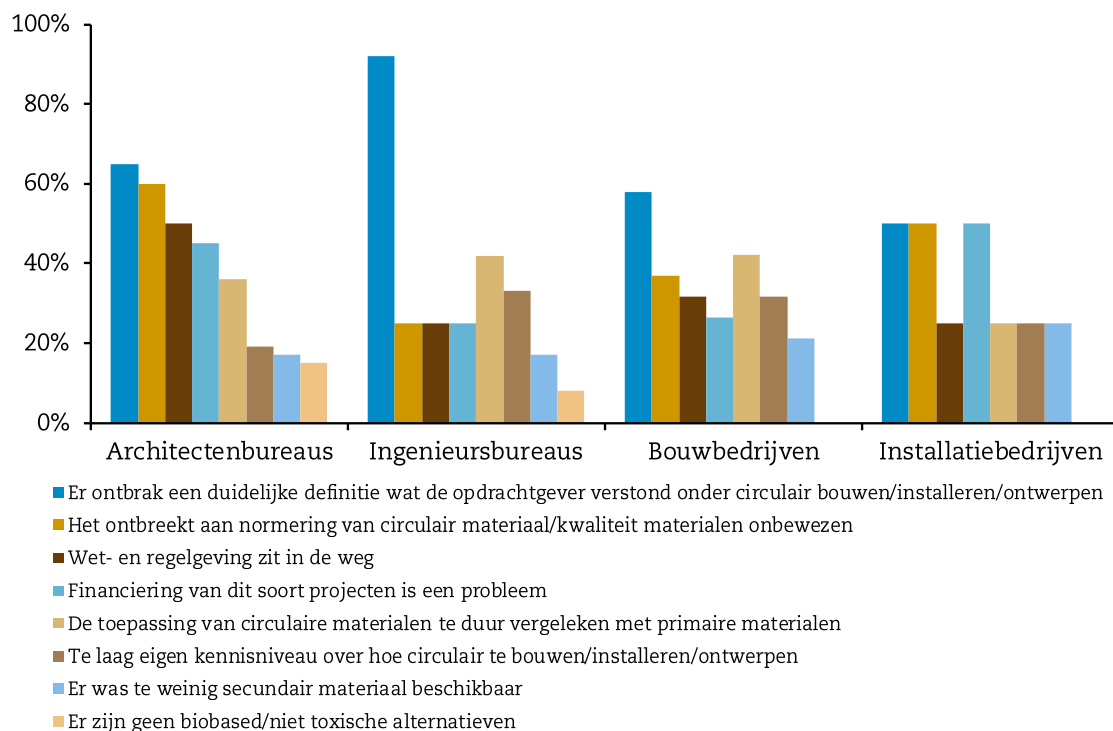
opdrachtgever verstond onder circulair bouwen. Voor alle schakels in de bouwketen was dit het meest genoemde knelpunt. Andere redenen van knelpunten zijn volgens de bedrijven een gebrek aan normering of onbewezen kwaliteit van het circulaire materiaal, de lastige financiering van dit soort projecten en de toepassing van circulaire materialen die te duur zijn vergeleken met primaire materialen.

Figuur 1.5 Wat is de reden dat er geen knelpunten ondervonden werden?

Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

Figuur 1.6 Welke knelpunten heeft u ondervonden?

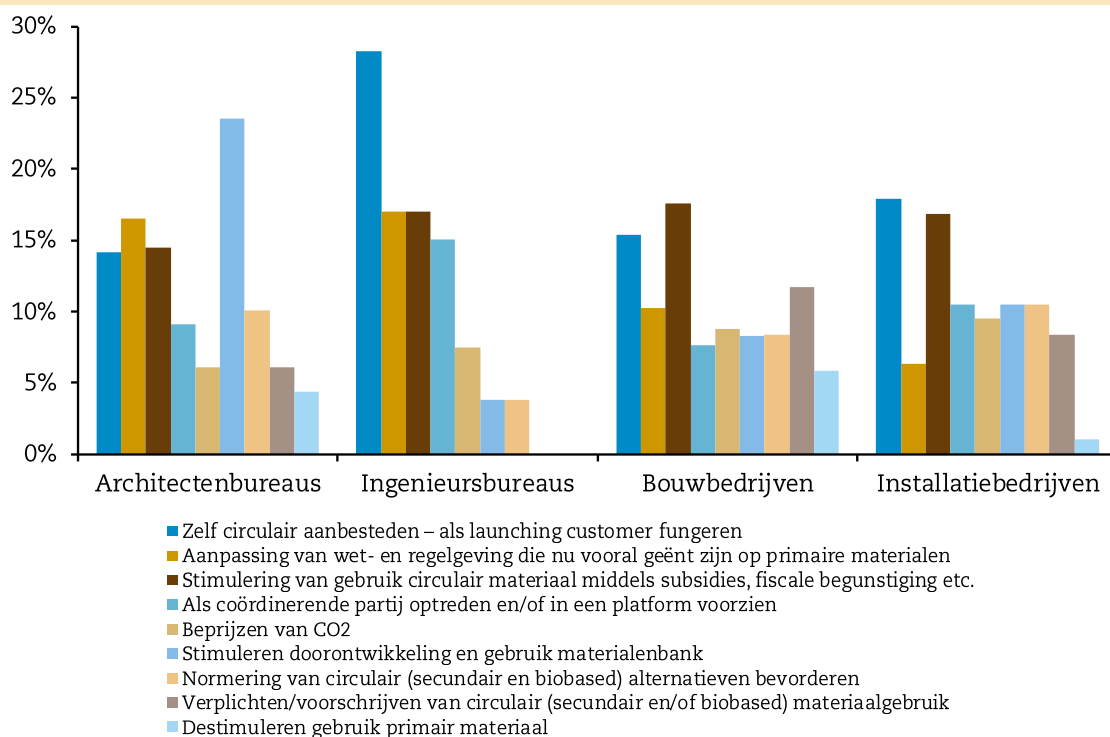
Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

1.4 Overheid

Als laatste hebben de ondernemers in de bouwketen hun mening gegeven over hoe de overheid het beste bij kan dragen aan het op gang brengen van circulair bouwen (figuur 1.7). Daar zijn een aantal opties relatief vaak gekozen. Zo willen de bedrijven graag dat de overheid zelf circulair aanbesteedt en zo als 'launching customer' fungeert. Ook het aanpassen van wet- en regelgeving die vooral geënt is op primaire materialen en het stimuleren van het gebruik van circulair materiaal door middel van subsidies, fiscale begunstiging of andere middelen wordt als goede bijdrage van de overheid gezien. De architecten zien het stimuleren van de doorontwikkeling en gebruik van een materialenbank als de beste bijdrage van de overheid. Bij de overige ketenpartners is het aandeel dat deze optie heeft gekozen minder groot.

Andere overheidsbijdragen, zoals het optreden als coördinerende partij (eventueel met een platform) of het stimuleren van de doorontwikkeling en het gebruik van een materialenbank, staan bij respectievelijk ingenieursbureaus en architectenbureaus hoog op de lijst.

Figuur 1.7 Hoe zou de overheid bij kunnen dragen in het op gang brengen van circulair bouwen/installeren/ontwerpen?

Bron: EIB, UNETO-VNI, BNA/Panteia, NLIngenieurs/Panteia

Bijlage A

De vragen in dit onderzoek zijn als extra vragen bij de conjunctuurmeting ten gunste van de Monitor Bouwketen gesteld aan vier schakels in de bouwketen (architectenbureaus, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en installatiebedrijven). BNA, Bouwend Nederland, NLingenieurs en UNETO-VNI zijn de organisaties die bij dit onderzoek betrokken zijn.

Voor de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwketen wordt de personeelsomvang per schakel binnen de bouwketen gebruikt voor de weging van sectorgegevens.

Tabel A.1 Bronvermelding en overzicht van respons per schakel binnen de bouwketen, in aantal en als percentage van het aantal geënquêteerde bedrijven

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage
Architectenbureaus	Panteia/BNA	221	20%
Ingenieursbureaus	Panteia/NLingenieurs	55	57%
Bouwbedrijven	EIB	207	21%
Installatiebedrijven	UNETO-VNI/MC	94	15%

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

eib

**Economisch Instituut
voor de Bouw**

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam
t (020) 205 16 00
eib@eib.nl
www.eib.nl